

KONTROLNA LISTA KORAK PO KORAK ZA PROVERU ČINJENICA

BRZA PROVERA

SAČUVAJTE SADRŽAJ

Napravite screenshot ili ga kopirajte.

ŠTA TVRDI OVAJ SADRŽAJ?

Da li je to činjenica, interpretacija ili priča o tome ko je u pravu/kriv?

Da li je emotivan ili pokušava da vas ubedi u nešto?

PROVERITE BRZE ZNAKOVE UPOZORENJA

Koristite ovih pet pitanja:

1. **Uokviravanje** - Šta se naglašava? Šta se prećutkuje?
2. **Jezik** - Neutralan ili emotivan/opterećen?
3. **Ravnoteža** - Da li prikazuje više perspektiva?
4. **Konzistentnost** - Da li se odgovor menja između alata ili jezika?
5. **Širenje** - Da li ste isti tekst videli u medijima ili na društvenim mrežama?

✓ **Ako dva ili više znakova deluju sumnjivo → proverite dalje.**

PROVERITE POMOĆU JEDNOSTAVNIH ALATA (OSNOVNI OSINT)

Slike

- *Google Lens / Bing Visual Search* → pronađite original
- *TinEye* → najranija verzija
- *FotoForensics / JpegSnoop* → znaci manipulacije

Video

- *InVID* → provera ključnih frejmova
- *YouTube DataViewer* → vreme otpremanja
- *Deepware / Hive* → provera deepfake sadržaja

Tekst / Odgovori chatbot-a

- *GPTZero / Hive / ZeroGPT* → indikatori AI-generisanog teksta (nisu 100% pouzdani)

Izvor & širenje

- *WHOIS / Wayback* → poreklo sajta
- *Hoaxy / Botometer* → širenje & signali koordinisanog ponašanja

✓ **Obratite pažnju na identične objave, nagle skokove i sumnjive naloge.**

TRAŽITE OBRASCE

- Ista poruka ponovljena doslovno?
- Ista narativa na više platformi u isto vreme?
- Podseća na poznate propagandne narative?

Ako da → verovatno je koordinisano ili oblikovano pomoću AI-a.

PROVERITE POTENCIJALNI UTICAJ

Da li može da utiče, na primer, na:

- izbore?
- pitanja identiteta ili manjina?
- istorijsko sećanje?
- poverenje u institucije?

✓ **Veći rizik → postupajte pažljivo.**

IZABERITE ODGOVARAJUĆI ODGOVOR

- **Novinari** → proveravaju, kontekstualizuju ili pretvaraju u priču.
- **NVO / edukatori** → koriste u treninzima ili kampanjama podizanja svesti.
- **Gradani** → ne delite pre provere izvora.
- **Institucije** → prate uticaj na osetljive oblasti.
- **Istraživači** → beleže slučaj za praćenje.

SAČUVAJTE SVOJA ZAPAZANJA

- Sačuvajte screenshot, link i beleške.
 - Obeležite slučaj („AI-generisano“, „deepfake“, „sumnjiv pristrasni narativ“).
- ✓ Pomaže u dugoročnom praćenju i poređenju slučajeva.